

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н Людмил Кръстев

на дисертация за придобиване на
образователно-научната степен „доктор”,
област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление: 3.2 «Психология»,
научна специалност «Педагогическа и възрастова психология»
на тема:

**„ЛИЧНОСТНО И СОЦИАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ НА
ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ НАД ЖЕНИ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ“**

Докторант: Весна Блажевска

I. Уводни бележки

Дисертационният труд е разработен в катедра „Психология” към ФФ на ЮЗУ „Неофит Рилски”, под научното ръководство на доц. д-р Русанка Манчева. Разработката е разгърната върху обем от 137 страници основен текст. Използвани са общо 89 литературни източника, на кирилица и на латиница. Прегледът на цитираните източници дава основание да се констатира, че в хронологичен аспект може да се проследи развитието на изследваната проблематика, но същевременно подсказва и, че няма достатъчно нови опити за тълкуване на насилието, най-вече срещу жените. Според Блажевска истинският смисъл на традиционното семейство и разбирания, допринася за прилагането на символично насилие срещу жените (особено интензивно и на Балканите и Средиземноморието), където все още доминира разбирането, че мъжките членове на семейството са абсолютни и изключителни носители на моралния авторитет.

В съдържателно отношение работата е структурирана в три основни глави, които представят теоретичната постановка, дизайна на изследването и интерпретацията на получените по работните хипотези резултати. Като самостоятелни части са представени заключение, изводи, препоръки, и

приносните моменти на дисертационния труд. Получените резултати от проведеното психологично изследване, както и резултатите от извършената статистическа обработка са представени в 31 таблици, съпроводени с 13 графики.

II. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научен и научно-приложен аспект

Още в уводната част, Весна Блажевска успява да подготви читателя, че ще бъде приложен нов подход при изследването на личностните и социални характеристики на жени, жертви на домашно насилие. За да може да се установи специфичността на характеристиките, последните се анализират, чрез сравнение на резултатите при жени, които имат хармонични семейни отношения. Така крайната цел на изследването е да се създаде модел за психодиагностика на жени, жертви на домашно насилие.

Чрез сравняване на резултатите се доказват и функционалните възможности на този подход да се използва и като измервателно средство за проследяване на разглежданата проблематика, защото в научната литература се срещат различни разбирания за корените на домашното насилие. Преобладава мнението, че домашното насилие се среща във всички социални групи, че то засяга всички социални групи, макар и не еднакво. Някои изследователи и практики, фокусират вниманието си върху психологичните фактори за неговото наличие и разпространение сред хората, докато други поставят акцент преди всичко върху социалните и демографски фактори за него. Трета група изследователи завишават ролята на културните фактори, като патриархална социална организация и социо-културни ценности. Въпреки тези насочености на оценките се налага разбирането че факторите за насилието, спрямо жената, се различават от тези на други форми на домашно насилие (върху дете или възрастни хора). Многообразието на факторната обусловеност, за появата на домашно

насилие се концентрира върху обединението на индивидуалните и социалните фактори.

Необходимостта от такъв преход авторката свързва с факта, че разминаванията между остарелите социални стереотипи на поведение и очакванията за тяхното съблюдаване са в несъответствие с все по-интензивната намеса на жената в социалния живот. Тя защитава тезата, че насилието не се приема от съвременната жена, а го оценява като ограничаване на нейната лична свобода, но е трудно това да се възприеме от съвременния мъж. Блажевска твърди, че се променя трудно стереотипното мислене на хората, особено ако не желаят подобна ценностна промяна.

III. Степен на познаване състоянието на изследваната проблематика и творческа интерпретация на научните концепции

В глава първа Весна Блажевска коректно представя теоретичните и емпиричните постижения в изследваната сфера и уместно отразява своето отношение към предмета на проведеното психологично изследване, като провокира читателя с идеята, че съвременната жена приема насилието като нормален компонент на семейния живот, когато нейната значимост и социална ангажираност все повече се налагат. Остатъчен елемент на стереотипното мислене или личностна особеност е съвременният вариант на домашно насилие? Кое е това, което поставя жената в ролята и на жертва и какво е отношението и към тази роля се явяват научните търсения в настоящата дисертационна разработка. Тази част от дисертацията е добре структурирана и в синтезиран обзор проследява в исторически план идеите за домашното насилие. Изведени са научните теории за домашното насилие. Разкрита е същността на домашното насилие. Определени са формите на домашно насилие. Подробно са коментирани рисковите фактори за домашно насилие над жени. Представен е „Диаграмен модел на мощта и контрола на домашното насилие“. Очертани са цикли на домашното насилие

и етапите на виктимизация. Специално внимание е отделено на "Синдрома на пребитата жена" и личността на жената, жертва на домашно насилие. Изчерпателно са описани стратегиите, използвани от жените, за справяне с домашното насилие и възможностите за социално-психологична подкрепа на жени, жертви на домашно насилие. Логично докторантката е съобщила да коментира и проблема за домашното насилие в Република Македония.

Чрез направения обзор на разглежданите проблеми Весна Блажевска разкрива задълбочени теоретични познания и наличие на формирани умения за изследователска дейност. След всяка цитирана мисъл, тя извежда свои изводи, или прави обобщение и по този начин заявява своето отношение към разглежданата проблематика.

IV. Съответствие на избраните методики за изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд и посочените приноси моменти

За разкриване съдържанието на този критерий е необходимо анализът да започне, чрез структурните елементи на глава втора, където основната цел отразява заложените в темата научни проблеми и е логично продължена в основната хипотеза. Задачите са разделени на организационни и изследователски, като последните са логично продължени като предположения в работни хипотези.

В този план, използваният методически инструментариум удовлетворява изискванията на поставената цел и заложените основна и работни хипотези, а чрез обработените емпирични резултати и извършената на тази основа статистическа обработка, става ясно, че:

1. При жените, жертви на домашно насилие основен предиктор е липсата на социална подкрепа (материална, подкрепа в оценка на проблемите, самочувствие и подкрепа от близки хора, с които има социален контакт).

2. Жените жертви на домашно насилие по-често използват неконструктивни стратегии за справяне със стресова ситуация (каквата е ситуацията на насилие), като изолация (избягване на проблема, самозалъгване, самокритика и социално оттегляне). Те я поставят в позицията на подчинение, чрез която се затвърждава позицията на жертва. Мъжът насилник възприема това поведение като женска неувереност и слабост и затова се стреми да запази позицията си на доминантен.

3. Жените, жертви на домашно насилие демонстрират високо ниво на невротизъм, свързано с тревожност, депресия и силно преживяване на негативни чувства. Това им помага да се самообвиняват, да преживяват случващото се в семейството, да се страхуват да го експонират навън, защото се влияят от мнението на околните и стереотипното мислене за положението на жената в семейството.

4. Жените, жертви на домашно насилие показват ниско ниво на агресивност, те потискат своя гняв, не самуват да изразят своите чувства, пасивни са и затова приемат властната позиция на своя насилник.

5. Социалните индикатори за тресне на помощ от други хора, в това число и от специалисти, имплицитно се свързват с нейните личностни характеристики, материалния и социалния и статус. По-уверени в процеса на „изнасяне“ на проблема с насилието навън са жени, които са интровертни, при които насилието е продължително и включва повече от една форми на насилие, притежават ниско образование и имат малки финансови възможности. Необходимо е да се обърне внимание и на факта, че броят на формите на насилие, които жената изпитва от страна на партньора си, са ключови тя да потърси помощ.

6. Съдържанието на личностния профил е направено на базата на установените закономерности в личностните особености на изследваните лица и се отнася единствено за тях, както и за жените от Република Македония. Структурата на профила има по-широка приложимост и може

да се използва за изследване и на други жени в ситуация на семеен и социален риск. Направените заключения могат да се използват и за профилактична работа с всички жени, които са включени в рискови социални групи, както и за превенция на домашното насилие като проблем в страната.

Чрез доказателство на изградените предположения в работните хипотези, Весна Блажевска разкрива значимостта на теоретичната и практико-приложната стойност на разглеждания труд. Резултатите от различните изследвания потвърждават убеждението ѝ, че проблемът за домашното насилие и неговите ефекти върху личностното и социално развитие на жените, неговите жертви е с особена актуалност в страните в които патриархалните отношения доминират над динамичните социални норми.

Представеният автореферат отразява основното съдържание на дисертационния труд, както и приносите в областта на теоретичния анализ, организацията на емпиричното изследване, статистическата обработка и извършения анализ на получените от изследването резултати. Равнището на цялостната работа по написването на дисертационния труд, неговата структура и анализа на получените резултати ми дават основание положително да оценя научно-изследователските умения на докторанта.

В заключение, предвид съдържащите се в дисертацията научно-приложни приноси и демонстрираните знания на докторантката, гласувам с „ДА“ да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ на Весна Блажевска в професионално направление 3.2 „Психология“, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

Дата: 12.06.2017

Благоевград

Рецензент:

/проф. д.пс.н. Л. Кръстев/